

İLGİLİ KURULUŞLARI TANITMA

Dergimiz Şubat 1957 sayısından itibaren mensuplarımızla ilgili önemli kuruluşlarımızı tanıtmaya başlamıştır. Yazılar geliş sırasıyla yayınlanmaktadır.

Gönderilen yazılar için teşekkür eder, diğer kuruluşlarımıza da bu husustaki ricamızı tekrarlarız.

TÜRKİYE ÇİMENTO SANAYİİ T. A. Ş.

Türkiye'de çimento sanayii, inkişafı ve organizasyonu bakımından dikkati çeken bir endüstri kolu olmuştur.

Halen özel sektör, Devlet sektörü ve Devlet sermayesinin hakim olduğu anonim şirketler grubunun işletme halinde 11 fabrikası mevcuttur ve 11 tesisten 10'unun sermaye hakimiyeti memleketin en büyük bankalarının (Sümerbank, Emlâk Bankası, İş Bankası) kurmuş olduğu Türkiye Çimento Sanayii T. A. Ş. ne aittir.

1963 yılında Beş Yıllık Plân yayınlandığı zaman, Türkiye Çimento Sanayii ile Plânlama Teşkilâtı arasında mühimce sayılabilecek bir görüş farkı ortaya çıkmış ve Devlet Plânlama Teşkilâtı, Alman Mühendislerinden Prof. Schwite'yi durumu tetkik için davet etmiş fakat c da taraftarları anlaşırmağa muvafak olamamıştır.

Türkiye Çimento Sanayii T. A. Ş. idarecileri, Plânlamanın Türkiye için öngördüğü % 9 ile 11 tüketim artışını kâfi bulmamış ve 20 senelik rakamlara dayanarak bu artışın asgari % 15 civarında olacağını, ayrıca çeşitli sebeplerle bütün dünya memleketleri olduğu gibi % 5 kapasite toleransının elde bulunması lüzumunu savunmuştur.

Şirketin, çimento üretimini arttırmak için tesbit ettiği başlıca prensipler:

- a — Mevcut fabrikalardan azami randıman almak,
- b — Tras, yüksek fırın cürufu v.s. katkı maddelerinden istifade ile çimento üretimini yükseltmek,
- c — Yaş metotta çalışan fabrikaları kuru metoda çevirerek bir taraftan yakıt tasarrufu temin etmek, diğer taraftan da üretimi yükseltmek,
- d — Tüketimin müsait olduğu yerlerde

mevcut fabrikaları genişleterek kapasiteleri yükseltmek,

- e — Mevcut kuruluşlara göre, bilhassa nakliye masraflarından tasarruf temin ederek tüketiciye daha ucuz fiyatla çimento sağlamak için, boşluk bulunan yerlerde yeni tesisler kurmak,

şeklinde özetlenebilir.

Bu münakaşalar, 1964 yılı Temmuzuna kadar devam etmiş ve bir orta yolun kabulü ile neticelenmiştir.

Bu suretle, 6 ünitenin kuru metoda çevrilmesi ,3 fabrikanın kuru metodla genişletilmesi ve iki yeni ünitenin kuruluşu Devlet Plânlama Teşkilâtı tarafından kabul edilmiştir. Ayrıca, bu konularda tamamen serbest olan bir özel sektör de kendi tesisini genişletme işlemine girişmiştir.

Bu suretle, 1962 yılında 2,3 milyon ton olan çimento üretimi, yatırımların mühim ıbr kısmının gerçekleşmesiyle 1966 yılında 3,7 milyon tona yükselmiştir. 1967 yılında yeniden işletmeye alınacak tesislerle 4 milyon tonu aşacaktır.

Çimento tüketimi bakımından 1963 yılında, bir evvelki yıla nazaran % 20 ye yakın artış olmuş, 1964 ve 1965 ortalarına kadar Kıbrıs hadiselerinin de etkisi ile satış nisbeti 7c 11 civarında kalmış, 1965 in ortalarından sonra satışlar birden bire açılmıştır. 1966 nm ilk üç ayındaki satışlar ise bir evvelki yıla nazaran % 40 fark göstermektedir.. Bu durum Türkiye'yi 1963 senesinden beri Çimento ithaline zorlamakta yalnız 1966 yılında bu sebeple 2 milyon dolarlık bir dövizin tahsisi bahis konusu olmuştur.

Türkiyede kurulmuş fabrikaların adlarını ve işletmeye alınış tarihlerini 1961 - 1965 fiili üretimlerini ve 1966 programlarını Tablo 1 de tetkik bu sanayi gelişmesi hakkında genel bir fikir verecektir.

Tablo — 1. Türkiye'de Çimento Safiyiinin Gelişmesi

| Fabrikalar | İlki- letme tarihi | 1961 | 1862 | 1963 | 1964 | 1965 | 1966 Prg. |
|---------------------|--------------------------|------------------|-----------------|----------------|------------------|------------------|------------------|
| | | | | | | | |
| Adana | 1957 | 171 479 | 178 127 | 205 384 | 210 607 | 206 000 | 400 000 |
| Afyon | 1957 | 114 229 | 116 463 | 128 588 | 136 569 | 104 870 | 180 000 |
| Balıkesir | 1958 | 96 354 | 127 248 | 114 881 | 115 595 | 124 490 | 120 000 |
| Bartın | 1962 | — | 6 621 | 172 179 | 239 880 | 270 000 | 280 000 |
| Çorum | 1959 | 114 405 | 126 635 | 135 482 | 146 726 | 150 355 | 140 000 |
| Elâzığ | 1959 | 105 700 | 84 403 | 120 000 | 104 551 | 148 325 | 330 000 |
| Gaziantep | 1961 | 30 588 | 109 653 | 150 218 | 146 201 | 141500 | 120 000 |
| Niğde | 1964 | — | — | — | 78 741 | 119 033 | 120 000 |
| Pmarhisar | 1958 | 89 430 | 113 966 | 120 009 | 111 869 | 127 600 | 120 000 |
| Söke | 1962 | — | 12 887 | 101 632 | 125 627 | 103 127 | 180 000 |
| Toplam | | 718 275 | 876 003 | 1.257 373 | 1416402 | 1 495 300 | 1990000 |
| Ankara | 1956 | 150 197 | 151 852 | 101 850 | 133 245 | 181 269 | 180 000 |
| Danca | 1953 | 296 369 | 313 809 | 311418 | 296 039 | 308 951 | 310 000 |
| Eskişehir | 1957 | 115 107 | 170 130 | 180 000 | 145 259 | 181 490 | 180000 |
| İzmir | 1953 | 160 520 | 166 395 | 160 195 | 139 723 | 189 281 | 209 000 |
| Kartal | 1935 | 245 211 | 260 414 | 263 897 | 273 091 | 300 451 | 300 000 |
| Konya | 1963 | — | — | 43 936 | 134 502 | 172 075 | 180000 |
| Sivas | 1943 | 157 357 | 183 013 | 174 400 | 203 123 | 195 723 | 200000 |
| Tarsus (Beyaz Ç). | 1957 | 3 726 | 6 840 | 6 459 | 7 877 | 7 577 | 8 000 |
| Zeytinburnu | 1935 | 186 440 | 197 099 | 189 375 | | 205 573 | 210 000 |
| Toplam | | 1.315 016 | 1449 550 | 1431730 | 1 518 048 | 1 742 390 | 1768 000 |
| Genel Toplam | | 2.033 292 | 2325 553 | 2 689 103 | 2 934 450 | 3 257 690 | 3 758 000 |

Görülebileceği üzere 1935 yılında faaliyete geçen Kartal ve Zeytinburnu fabrikaları ile birinci ünitesi 1943 de işletmeye alınan Sivas Fabrikası dışındaki bütün çimento istihsal ünitelerimiz 1953 yılında itibaren üretime başlamış tesislerdir.

Filhakika İkinci Dünya Savaşını müteakiben normal ekonomik şartların avdeti çimento talebini arttırmış, bu drumu gören hükümetler 1950 den sonra memleket ihtiyacı olan çimentoyu kendi imalâtımızla karşılamak için kesif bir çalışmayı zorunlu görmüşlerdir.

Bu maksatla yurdun muhtelif yerlerindeki mahalli teşebbüsleri de koordine ederek verimli bir çalışmaya sevk etmek üzere 1953 yılında üç büyük Milli Bankamızın iştiraki ile Türkiye Çimento Sanayii T. A. Ş. kurulmuştur.

Bu Şirket çeşitli mahalli kuruluşlara büyük sermaye ortaklığı ile iştirak suretiyle bugünkü fabrikaların kuruluşunu realize etmiştir.

Ayrıca yine Sümerbankla Emlâk ve İş Bankaları ve Ankara Belediyesinin ortaklığı ile Ankara Çimento Fabrikası 1956 da işletmeye alınmıştır.

Yine 1950 den sonra Özer Sektör Darıca, İzmir Eskişehir fabrikalarını tesis ve Zeytinburnu ve Kartal'ı tevsi etmiştir. Sermayesinin 1/3'ü Türkiye Çimento Sanayiine ait olan Konya Fabrikası da 1953 - 1963 devresi sonunda Özel Sektörün büyük iştiraki ile kurulan tesislerdendir.

1963 yılında Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı ile,

- Tesisi durdurulmuş olan Niğde Fabrikasının tamamlanması,
- Çanakkale'de tesisi düşünülüp daha sonra durdurulan fabrikaya ait makina teçhizatın Elâzığ II. Ünitesi olarak Doğu'da kurulması,
- Elâzığ I, Elâzığ II, Söke ve Afyon Fabrikalarının kuru sisteme çevrilmeleri,
- Adana'da bir Kâğıt Torba Fabrikasının tesisi,

Türkiye Çimento Sanayii T.A.Ş. ne tevdi edilen görevlerdir.

Bahsi geçen Şirket, 1963 - 1966 devresinde bütün bu programı tamamladıktan sonra 1963 yılı sonunda 1964 programına ithalini temin ettiği;

- Gaziantep Fabrikasının kuru sisteme çevrilmesi,
- Adana Fabrikasının tevsi,
- Balıkesir, Çorum ve Afyon Fabrikalarına silo ve paketleme tesisleri ilâvesi, projeleri ile Bartın'da bir değirmen tesisi işini de 1963 - 1966 devresinde tamamlayarak işletmeye almıştır.

Yine Türkiye Çimento Sanayii T. A. Ş. yurttaki beyaz çimento talebinin Tarsusta mevcut küçük ünite ile karşılanamadığını görerek Balıkesir'de 1963 yılından itibaren ihtiyaç noksanını karşılayacak miktarlarda her yıl beyaz çimento üretiminde başarı göstermiştir .

Türkiye Çimento Sanayii T. A. Ş. nin ısrar talep ve takibi ile 1964 yılında 1965 programına Trabzon ve Van'da yeni ibirer çimento fabrikası kurulmasının ithali sağlanmıştır.

Trabzon fabrikası tesisi oldukça ilerlemiş bir durumdadır ve 1967 nin 2. yarısında üretime geçecektir.

Van Fabrikasını da 1968 yılında faaliyete geçmesi için çalışmalar devam etmektedir.

1963 yılında Birinci Beş Yıllık Plânla Ankara Çimento Sanayii T. A. Ş. nin mevcut Fabrikasının kuru sisteme çevrilmesinin tamamlanması ve ayrıca fabrikanın 200000 ton/yıl kapasite ile tevsi öngörülmüştür.

Plânda, Sümerbank'm Sivas Fabrikasının iki ünitesinin kuru sisteme çevrilmesi de yer almıştır.

Ankara Fabrikasının kuru sisteme çevrilmesi 1964 de bitirilmiştir. Sivas kuru sisteme tahvil projesinin 1967 de tamamlanması beklenmektedir.

1963 - 1966 devresinde özel sektöre İzmir Fabrikasını kuru sisteme çevrilmesi ile aynı fabrikanın tevsiini ele almıştır. Proje 1966 sonuna kadar tamamlanacaktır.

Bütün bu çevirme, genişletme ve yeni te-

sis çalışmalarına rağmen çimento taleplerindeki artış 1966 yılında Beş Yıllık Plânın Çimento sektöründe 3. bir değişikliği zaruri kılmıştır.

Bir taraftan Ankara'nın çimento ihtiyacını 200.000 ton/yıl kapasite ilâvesiyle giderelemeyeceğinin anlaşılması diğer taraftan Gökçekaya barajının çimento ihtiyacı ile Afyon ve hinterlandının artan talepleri karşısında;

- 1— Ankara Fabrikasının 200.000 ton/yıl yerine 400.000 ton/yıl kapasite ile tevsi,
- Ankara ilk tevsi için sipariş edilen bir kısım malzemeden istifade suretiyle Afyon Fabrikasının 200.000 ton/yıl kapasite ile tevsi,

Türkiye Çimento Sanayii T. A. Ş. tarafından Şubat/1966 başında teklif edilmiş bu projeler Devlet Plânlama Teşkilâtı ve Hükümetçe benimsenerek 1966 programına ithal olunmuş derhal uygulamaya geçilmiştir. Bu tatbikatta Ankara genişletme projesinin de Türkiye Çimento T. A. Ş. tarafından süratle bitirilmesi için gerekli formaliteler de tamamlanmıştır. Her iki tesisin 1968 başında üretime başlaması için azami gayret sarfedilmektedir. Makine teçhizat anlaşmaları yapılmış olan bu genişletme projelerine ait inşaat önümüzdeki aylarda başlayacaktır.

Özel sektörde Kartal fabrikası genişletme projesini uygulama safhasına getirmek üzeredir.

1966 yılının ilk yarısında İkinci Beş Yıllık Plân beklenilmeden 1972 sonuna kadar işletmeye alınacak şekilde her biri 1200 ton/gün kapasiteli 10 yeni fabrikanın yeni tesis veya tevsi şekliyle programlandırılması öngörülmektedir.

Bu konuda çalışmalara şimdiden başlanmış ve ilk plânda Erzurum'da Antafyada yeni birer fabrikanın kurulması, Çorum, Balıkesir, Söke Fabrikalarının tevsi Elâzığ ve Bartın'da çimento öğütme kapasitelerinin yükseltilmesi keza Adana Fabrikasının tekrar tevsi veya İskenderunda tabii gazla çalışacak bir fabrikanın kurulması, uygulanması, düşünülen projelerdendir. Hiç şüphesiz ki bu projelerin plân prensipleri alâkalı tetkik ve usullerden geçirilerek son tatbikat kararları verilecektir.

Netice itibariyle yakın bir gelecekte Türkiye Çimento istihsalini bir misli arttırmak

suretiyle yılda 7-8 milyon tona yükseltmek lüzumuna inanmaktayız.

Bir taraftan çimento üretim imkânlarının bu suretle artırılması sağlanırken diğer taraftan bilhassa 1966 yılında cari ihtiyacı karşılamak üzere 150.000 ton çimento üretimini temin eden anlaşmalar yapılmıştır. Gerktiğinde bu miktarın daha da artırılması mümkündür.

Nisan ayından itibaren Kars bölgesi, Karadeniz ve Marmara limanlarına gelecek bahis konusu çimentonun tüketiciye müsait fiyatla intikali için de bütün tedbirler alınmıştır.

Ayrıca, Türkiye Çimento Sanayii T. A. Ş. Ankara piyasasında 15 Nisandan itibaren tanzim satışlarına başlayacak ve 1 Haziran 1966

tarihine kadar günde 250 ton 1 Hazirandan sonra ise günde 800 ton çimentoyu sabit ve müsait fiatla şantiye teslimi şeklinde tüketici emrinde tutacaktır.

Çimento sanayii konusunda önemle bahsedilecek bir husus da eskiden bütün makine ve teçhizatın tamamen çoşardan getirilen çimento fabrikalarında yerli imalât nisbetinin azamiye çıkarıldığını belirtmektir.

Filhakika en son Van Fabrikası siparişinde tamamı 4.000 tonu bulan makina teçhizat ve çelik konstrüksiyonunun yalnız 800 tonu dışarıdan getirilmekte diğer aksam ve malzeme tamamen yurt içerisinde yapılmaktadır. Değer olarak Van Fabrikası 54 milyon TL. ya çıkacaktır ve bunun yalnız 12 milyon TL. sı döviz olarak ödenecektir.

PORSELEN VE ÇINI FABRİKALARI LIMITED ŞİRKETİ

Porselen ve Çini Fabrikaları Limited Şirketi Bozöyük Seramik Fabrikası 10 Nisan 1966 tarihinde tecrübe imâlatına başlamış olup, halen piyasaya iyi kalite mal arz etmektedir. Yıllık kapasitesi 3000 ton seramik yer karoları ve 3000 ton fayans olarak hesap edilen fabrikanın yıllık kil, kaolin, feldspat, mermer, kuvars gibi hammadde ihtiyacı 9000

ton civarındadır.

Şirketin diğer bir kuruluşu olan Yarımca Seramik Fabrikası montaj devresinde olup, imâlat programı 4000 ton sıhhi malzeme, 3000 ton mutfak malzemesi ve 1500 ton elektroporselandır. Bu fabrikanın bazı ünitelerinin 1967 yılı içinde faaliyete geçmesi programlanmıştır.

SHELL — TÜRKİYE

Türkiye enerji ihtiyacının karşılanmasında akaryakıtın öneminin gittikçe artmasına karşılık Shell'de 1966 yılındaki ham petrol istihsalini bir yıl öncesine kıyasla iki mislinden daha fazla artırmıştır.

Bu artış, 1966 yılının büyük bir kısmında, Shell'e bütün Türkiye'deki piyasa ihtiyacı yerli ham petrolden istihsal etme imkânını vermiştir.

Shell'in 1965 yılında 346 919 ton olan yer-

li ham petrol istihsalı, 1966'da bütün Türkiye istihsalinin % 35 ini teşkil eden 713 810 tona yükselmiştir.

Bu arada, Ocak 1967 ortalarına kadar Shell Batman-İskenderun payplaynına 245.858 varil ham petrol sekvetmiştir. Payplayn terminalinden rafineriye ham petrol nakli için, muntazam bir gemi nakliye programı yapıldıktan sonra; Shell halen boruya verdiği günde 6000 varil ham petrolü günde 19.000 varile çıkarmayı ümit etmektedir.